

**Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu
Facultatea de Litere și Arte**

**O geografie a imaginarului în proza lui
Fănuș Neagu**

Conducător științific:
Prof.univ.dr. Mircea Tomuș

Doctorand:
Lect. univ. Nicoleta Florina Mincă

Sibiu, 2008

SUMAR

Capitolul I - Sub semnul sceptrului

- 1.1. Eroul claun, parodie a regalității
- 1.2. Supradimensionarea, expresie a „hipervitalității”
- 1.3. Focul, patimă și frenezie a vieții
- 1.4. Conservatorism patern și contestație filială
- 1.5. Apa – simbol al creației și întruchipare a nestatorniciei
- 1.6. Calul și fantezmele aventurii
- 1.7. Câmpia dunăreană, geografie și spațiu mitologic

Capitolul II – Luna, ca o pecete a destinului

- 2.1. Luna, o metaforă a ritmurilor vieții
- 2.2. Inițiere și revelație
- 2.3. Eroii orfelini
- 2.4. Strămutarea: dislocare și prăbușire morală
- 2.5. Capcanele rătăcirii
- 2.6. Cercul și crucea: totalitate temporală și revelație divină
- 2.7. Muzica – simbol al dominării timpului
- 2.8. Iubirea aprigă și fugară

Capitolul III – Din prea plinul cupei

- 3.1. Magia pământului
- 3.2. Noaptea și absurdul existențial
- 3.3. Lupta cu „apa morții”
- 3.4. Câinele, emblemă a alienării
- 3.5. „Iona al morții”
- 3.6. Îngerul negru, suveran al fatalității
- 3.7. Culorile patimilor
- 3.8. Băutura „sacră”
- 3.9. Corabia rătăcitoare

Bibliografie

REZUMAT

O geografie a imaginarului în proza lui Fănuș Neagu

Imaginarul antrenează o reconsiderare a mitologiei, a fantasticului, a magiei, a astrobiologiei, a analogiei și a gândirii. În timpurile noastre, civilizația raționalistă și cultul său pentru demistificarea obiectivă se văd amenințate de subiectivitatea iraționalului. În cadrul cruciadei pentru „demitizare”, puterea fantastică se reinstaurează, totuși, evidențiind caracteristicile mitului: imperialismul său și rezistența la lecțiile schimbării lucrurilor.

Mitul și imaginarul s-au manifestat, din totdeauna, ca elemente constitutive ale comportamentului uman. De aceea, una dintre preocupările cele mai oneste, în căutarea adevărului și în încercarea de demistificare e de a disocia, cum se cuvine, mistificarea de mit. Fiindcă, adevărata libertate și demnitate a vocației ontologice a personalității umane nu se bazează decât pe spontaneitatea spirituală și pe expresia sa creatoare, care constituie aria imaginarului. El înseamnă toleranță față de toate regimurile spiritului, știind că aceste regimuri nu înseamnă prea mult față de onoarea poetică a omului de-a se afla în calea neantului reprezentat de timp și de moarte.

Gilbert Durand considera că se impune o educație estetică, pe deplin umană, precum și o educație fantastică, la scara tuturor fantasmelor umanității. Nu numai că putem reeduca imaginația și putem redresa edificiul imaginar, izvorât din angoasă, dar tehnicile de acțiune psihologică și experiențele socio-dramatice schițează o pedagogie a imaginației. Aceasta ar avea menirea să lumineze și să secondeze această nestăvilă sete de imagini și de vise.

Imaginarul constituie esența spiritului, adică efortul ființei de-a înălța o speranță vie în pofida lumii obiective a morții. În lucrarea de față, am observat că s-au sedimentat scheme, arhetipuri și simboluri conform

unor regimuri distincte. Aceste categorii justifică izotopia imaginilor și constituirea de constelații și de povestiri mitice. De-a lungul celor trei capitole, am încercat să demonstrăm că modalitățile de exprimare ale imaginarului, în opera fănușiană, sunt orientate din dorința de a face timpul „să treacă”, prin forma spațială, din domeniul destinului fatal, în cel al victoriei ontologice. Așadar, imaginarul s-a manifestat ca forță creatoare, dar, mai ales, ca transformare eufemică a lumii, ca ordonare a ființei umane.

O „geografie” imaginară poate fi acel spațiu care reconstituie, liber și neîncetat, orizontul și speranța ființei umane, în perenitatea sa. Iar imaginarul este cel care apare drept refugiu suprem al conștiinței, precum „inima” vie a sufletului. Prin activitatea sa de dominare a lumii, omul riscă să se înstrăineze de ea, astfel că funcția artistului este, ca, prin operele sale, să realizeze concilierea.

Fănuș Neagu redescoperă și valorifică, în manieră modernă, implicațiile străvechi ale epicului. Prozatorul caută simplitatea melosului popular, împodobit cu pitorescul și senzaționalul unor forme de viață arhaice, ale căror vestigii le revelează. Epica sa este modul de a vedea realitatea omenească proiectată pe un ecran vast, al eternului și al absolutului. După cum observa Nicolae Balotă, scriitorul își configurează un spațiu imaginar al său, spațiul geografic, folcloric și social-moral al câmpiei Brăilei. Eroi săi sunt determinați de „spațiul-matrice”, în care viețuiesc, care-i posedă deplin și pe care ei îl iubesc cu patimă sau îl urăsc cu înverșunare, fără a se putea sustrage destinului pe care el li-l hărăzește.

Atras de naturile elementare și de arhaicitate, prozatorul poartă cu sine o nostalgie pentru misterios, o atracție spre extraordinar și chiar spre violență, semne ale firescului, ale demnității și libertății omenești. Pe de altă parte, artistul și omul iubește cu patimă frumusețea vieții autentice, cu bucuriile, tristețile, slăbiciunile și biruințele ei, întinzând un braț ocrotitor înspre personajele sale. În acest sens, Fănuș Neagu îl depășește pe Panait Istrati și este mai *modern* decât Sadoveanu, sensibil

apropiat de prozatorii americani, de Knut Hamsun, de Șolohov, Zaharia Stancu și Marin Preda, dar cu un mod de tratare a subiectelor care este numai al lui.

Evenimentele povestite, reale sau fictive, sunt un „concentrat” de existență autentică, pus în vibrație emoțională de experiența individuală a scriitorului, iar dezvoltarea sa literară cere o pătrundere performantă a realității, în toate aspectele ei. O povestire reconstituie magic și remite cititorului acea stare a ingenuității originare. Prin intermediul metaforei, faptele sunt integrate în ordinea suflătească și a lumii.

Primul capitol al lucrării noastre identifică, **Sub semnul sceptrului**, în cadrul prozei lui Fănuș Neagu, simbolistica imaginară a regimului diurn durandian, ce cuprinde schema înălțării, a luminii și imaginile verticalizante. Bachelard considera că verticalitatea ascendentă este singura direcție cu o semnificație „activă, spirituală”, fiind în acord cu însăși poziția omului. Pe această axă a reprezentării umane, putem observa legătura directă care se naște între atitudinile morale și metafizice și sugestiile imaginației.

În opera lui Fănuș Neagu, ascensiunea, ritualurile înălțării și ale purificării sunt corelate cu lumina, cu percepția vizuală. „Sceptrul”, metaforă durandiană, se regăsește ca un simbol reprezentativ al noțiunii de atotputernicie benefică a artistului, care își asociază virilitatea destinului. În călătoria imaginară diurnă, sceptrul fănușian desparte lumina de tenebre și instaurează, valorificându-le pozitiv, gândurile transcendente în opoziție cu timpul ce curge ireversibil. Umanitatea robustă, senzația de trăire plenară, strălucirea vegetală, „eroismul” și vivacitatea extremă a personajelor sunt tot atâtea reverberații ale ținutului imaginar brăilean cu semnificații ascensionale.

„Sceptrul” fănușian desparte lumina de întuneric, dezvăluind o umanitate ce-și trăiește viața ca pe un spectacol. Un spectacol-carnaval, unde oamenii trăiesc, deopotrivă, în sfera sacrului și a profanului, fiind constituiți dintr-o substanță magmatică, a începutului de lume. E o umanitate arhaică, dar nu ostenită, la care urmele credințelor și practicilor

magice se asociază cu semnele unei sacralități pseudo-creștine. În „eroismul” solar al personajelor, precum și în desfășurarea dramelor, remarcăm perenitatea agonică a formelor arhaice.

Deși poartă pecetea păgânității, personajele lui Fănuș Neagu sunt moderne, prin spiritul lor de aventură și prin voința lor generatoare de dramatic și tragic. „Naturalitatea” este condiția firească a acestor personaje, marcate de o mare tensiune existențială, trăind, cu toți porii, „nebunia furtunoasă” a vieții lor. Ele manifestă o inapetență pentru conformism, fiind ființe exaltate și de o vitalitate aspră, trăind într-o perfectă comuniune cu natura. O natură pe care oamenii o simt prin toți porii ființei și care participă la fiecare act al vieții lor, imprimându-le o imensă forță de a trăi și o mare sete cu care iubesc viața.

În acest spațiu imaginar, distingem câteva simboluri aspirante la verticalitatea pură, în dorința de evadare din calea timpului și a morții spre o eternă suprarealitate: *eroul-claun*; *eroul supradimensionat și hipervital*; *focul* freneziei de a trăi; *tatăl* – simbol al înălțării ambițioase; *apa*, element al creației și al nestatorniciei; *calul* benefic al aventurii; *câmpia* – ca geografie imaginară.

„Regele”, metaforă preferată a generației '60, devine predilectă, în opera fănușiană, prin *claun*, imagine inversată, parodie a regalității. Agent deconcertant al spectacolului oferit de celelalte personaje, „regele-claun” stăpânește atât lumea rurală, cât și pe aceea a orașelor dunărene, a barurilor, a mahalalelor.

Personajul care joacă perfect dublul rol de rege și claun, erou al unui carnaval perpetuu, este Che Andrei, din *Îngerul a strigat*. Frenezia de a trăi, care-l caracterizează pe Che Andrei, face din el un personaj răzvrătit, o cutie de rezonanță a complexității lumii, dar și unul visător, cugetător, pentru care viața e o punte între naștere și moarte. În *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*, *claunii*, sau „frumoșii nebuni”, sunt crai de lume nouă, indivizi zănatnici, care se hrănesc cu himere, ducând o viață lacomă și absurdă.

Fănuș Neagu cultivă senzația de palpitate a vieții și reușește să

proiecteze epopeic și să elogieze o *umanitate hipervitală*, cu porniri năprasnice, care ridică totul în fabulos. Eroii narațiunilor sale sunt supradimensionați, croiți parcă pe măsura uriașilor, amintind de personajele lui Creangă.

Prin statura gigantică a personajelor, prin amploarea gesticulației și a manifestărilor firii, proza fănușiană obține o sporire a impresiei de forță, de robustețe, de culoare și trăire intensă.

La Fănuș Neagu, *focul* este un simbol al freneziei vieții, dar și un element al vendetei, o revelare a patimilor ascunse. Pe fundalul conflictului dintre lumea veche, în curs de destrămare, și cea nouă, impresionează forța eroilor, naturi patetice și ardente. Ei par într-o perfectă comuniune cu natura, o natură febrilă, simțită de oameni prin toți porii ființei lor și care participă la fiecare act al vieții.

Tatăl este unul dintre motivele în jurul căruia prozatorul își construiește o lume de un realism magic, unde comportamentele indivizilor, adversitățile și conflictele lor induc ideea de natural, de elementar. Conflictele opun pe „tată” copiilor, acesta reprezentând, ca aproape totdeauna, „promotorul” conflictelor dintre generații. Alteori, dacă tatăl nu mai există, ca în cazul lui Ion Mohreanu, din *Îngerul a strigat*, nici existența fiului nu mai are o semnificație, el neputând instaura o nouă ordine și o nouă familie, în lumea marcată de haosul unui sfârșit de epocă.

Începând cu fântâna, simbol al creației și purității, și ajungând până la spațiul „fugos” dunărean, întruchipare a nestatorniciei, a zbucriunii, a visărilor și chemărilor perpetue, *apa* este elementul primordial al existenței în proza fănușiană, o vie permanență a mirajului spre originar. Ținutul bălților dunărene reprezintă „spațiul-matrice” al unei lumi, unde realitatea și poezia se confundă, unde ritualurile vechi nu au fost încă desacralizate.

În literatura lui Fănuș Neagu, *calul* este un însoțitor al destinului personajelor, în drumul lor spre pământul făgăduinței, în peripețiile legate de ideea de răzbunare, pe toate cărările de dragoste și de zbucriune.

Lumea „hoților de cai” este o împărăție, un spațiu orizontal imens, unde omul și animalul se pot sustrage lumii civilizate, pierzându-se în natură și întorcându-se la condiția originară. În locul sentimentului cosmic, pe care îl transmitea omului “adâncul” și “înaltul”, câmpia îi dă imaginație, pasiuni aprinse și sete de himere.

Lumea fănușiană trăiește la marginea *câmpiei* dunărene, văzută ca un teritoriu faulknerian, imaginar și real totodată, ce degajă sentimental mirajului. Câmpia este un „infiniț spațial”, în care locul sau localitatea sunt niște puncte pierdute pe hartă, iar omul e un punct mobil. Cum cele mai multe dintre personaje rătăcesc, spațiul este redus la orizontul lor, unind, în nedeterminarea sa, agitația cu nemișcarea. Prozatorul este profund legat de Bărăgan, de Brăila și de Dunăre. Oscilând între câmpie și apă, eroul fănușian este, astfel, marcat de două infinituri: al mobilității și al inerției.

În cel de-al doilea capitol, ***Luna, ca o pecete a destinului***, prima dominantă a regimului nocturn al imaginarului, cea ciclică, va căuta stabilitatea în irepresibila scurgere a timpului și va concentra aspirațiile la o lume a devenirii, transcendentă. Ea grupează arhetipurile și simbolurile întoarcerii alături de peripețiile dramatice ale timpului. Mircea Eliade considera că timpul ciclic joacă rolul unui principiu de identitate aplicat la reducția diversității existenței umane. Ca urmare, regenerarea timpului, ca repetare a actului cosmologic, duce la abolirea destinului în ipostaza de oarbă fatalitate.

Pentru a învinge timpul dătător de moarte, în proza fănușiană apar imagini ciclice, legate de fazele lunare, evidențiind faptul că omul repetă actul creației. Symbolismul lunar influențează nașterea, devenirea, moartea, apele, femeia, fecunditatea, destinul, temporalitatea. La Fănuș Neagu, „luna” este deopotrivă metaforă și blazon, astru al ritmurilor vieții și element fantastic. O lună grotescă, sub văpaia căreia oamenii devin lunatici sau bântuiți, iar viața lor este determinată de lumina acestui astru.

Datorită modului arhaic de a percepe lumea, imaginea selenară fănușiană este unică în literatura noastră. „Luna” își exercită mirajul

asupra personajelor, jucând rolul de prevestitoare a unor drame și călăuzindu-le viața. Comuniunea cu natura este indisolubilă, fiind o condiție a perenității și a veșnicei reveniri. Timpul este privit doar ca o devenire, reușind să învingă fatalitatea istoriei.

Eroii lui Fănuș Neagu sunt niște veritabile proiecții ale „văpăii lunii”, deoarece „luna” este astrul ritmurilor vieții, care-și exercită mirajul asupra traiectoriei lor. Întreaga proză fănușiană este pusă sub semnul unui ritual sinestezic, ce se încadrează într-o atmosferă cu vii accente olfactive, amestecând stări de buimăceală, frenezie, nebunie, plutire nocturnă. Întâlnim ipostaze ale „halucinațiilor”, care, alunecând prin apele tulburi ale unei lumi în descompunere, par a se regăsi într-însa și a-i descoperi senzuri multiple. Datorită modului arhaic de a percepe lumea, imaginea selenară fănușiană este unică în literatura noastră.

La Fănuș Neagu, această fază a imaginarului nocturn grupează, sub auspiciul lunii, simbolurile ciclicității naturale și ale întoarcerii: *luna*, simbol al ritmurilor vieții; *inițierea și revelația*; *eroii orfelini*; *strămutarea și rătăcirea*; *cercul și crucea*; *muzica*, simbol al dominării timpului; *iubirea senzuală și fugară*.

În opera lui Fănuș Neagu, *luna* supraabundă, fiind metaforă și blazon, astru al ritmurilor vieții, element fantastic și halucinant al unei suprarrealități frenetice. Epifaniile lunare exprimă un mod arhaic de a percepe viața, asigurând legătura cu eresurile. Nu este vorba despre o lună feerică, romantică, ci despre una deformată, chiar demonică.

Această lună „magnetică” acționează, determină și programează viața personajelor și, în aparițiile asociative, aduce mutații grotești. Criza selenară a naturii dă o expresie specială plasmei fantastice astfel că, în interiorul acestei lumi, cu ordine proprie, universul pare cuprins de nebunia nopții magice. Datorită unui mod arhaic de a percepe lumea, prozatorul ne oferă o imagine a selenarului unică în literatura noastră.

Invadat de poezia stranie și unică a primordialului, spațiul câmpiei dunărene, descrise de Fănuș Neagu, se înfățișează ca un tărâm al existențelor vitale, contradictorii, dar și ca unul al frumuseții *inițierii* și al

perpetuării unor ritualuri străvechi.

Încă de la primele sale povestiri, lumea fănușiană se înscrie, între naștere și moarte, pe traiectoria unei religii păgâne. Deși s-a vorbit de inaderența la tragic a acestei lumi, fiind motivată de lipsa conștiinței etice, proza fănușiană capătă, prin obsesiile nașterii, morții și ale instaurării unui timp nou, un real conținut tragic. Eroii acestui timp sunt, cu precădere, tinerii, întruchipări ale unei generații inocente, gata să ia contact cu sensurile grave ale existenței.

În prozele generației lui Fănuș Neagu, miturile biblice asediază, de pretutindeni, viața și trăirile personajelor. Eroii sunt *orfelini*, fiindcă prozatorii manifestă o singurătate amplificată, accentuată de peripețiile eroilor lor, încercând să se „fraternizeze” cu ei. Starea orfelină a personajului era justificată de Cornel Ungureanu nu numai prin statutul unui timp al literaturii, ci și printr-un mod anume de a funcționa al arhetipurilor. Spre deosebire de Dumitru Radu Popescu, care nu privește lumea copilăriei într-un mod sentimental, Fănuș Neagu prezintă, în *Cantonul părăsit*, o întreagă generație orfelină.

Ion Mohreanu, din *Îngerul a strigat*, este un erou „orfan” care va reitera, dar în alte condiții, drama tatălui său. Pentru a se regăsi și a gusta deliciile unui *carpe diem* etern, el nu precupețește nimic. El „caută” lumea, care nu-i este deloc indiferentă, și o caută fără judecăți preconcepute și fără a-și lua vreo precauție.

În *Îngerul a strigat*, ruptura de spațiul natal a locuitorilor Plătărăștiului va duce la formarea, pe de-o parte, a seriei *condamnaților*, care vor încerca zadarnic să înfrunte realitatea ostilă, iar pe de altă parte, a grupului *rătăcitorilor*, inși într-o permanentă căutare de sine, străini de lumea adoptivă, cât și de cea originară. Strămutarea produce “dislocări” și “rupturi”, în plan social, dar, îndeosebi, prăbușiri morale și adânci procese psihice.

În viziunea lui Fănuș Neagu, „rătăcirea”, „mobilitatea”, „agitația” țin de o anumită predispoziție organică a omului. Revenirea perpetuă la un loc mereu părăsit și regăsit, propulsarea în miraj sau buimăceala

simțurilor dau prozei sale coloritul unei picturi de epocă, în care se învălmășesc implicații existențiale. La unele personaje, rătăcirea și comportamentul bizar iau naștere din inadaptabilitate și frustrări, din faptul că se simt nedreptățite sau lipsite de un scop în viață. Eroii refuză indiferența sau placiditatea, dar, în toată căutarea lor, nu află decât căi reduse de împlinire a personalității.

În proza lui Fănuș Neagu, asfințitul lumii, regresând în arhaicitate revelează, într-o rotație a „cercului”, și un răsărit, o nouă geneză, o naștere, vestită, simbolic, de cea de-a treia strigare a Îngerului. Cele trei strigări ale judecății de apoi, drumul unei resurecții și nașterea unei lumi noi ar reprezenta schema rotativă a destinului lumii descris în romanul *Îngerul a strigat*.

Scoaterea *crucii* din Dunăre, cu prilejul sărbătorii de Bobotează, este ilustrată, de asemenea, în roman, simbolizând eforturile umanității corupte de a se salva de la prăbușire. În orizontul zbuciumat al cărții, omenirea încearcă, din răspuțeri, să-și ia destinul în stăpânire și, deși aproape toate căile duc în prăpastie, potențialul de vitalitate rămâne inepuizabil.

Cântecul străbate întreaga operă fănușiană, ca mijloc de rememorare și retrăire afectivă, ca modalitate de defulare, ca indiciu al caracterului personajului sau ca evidențiere a unor relații. Muzica este un element al pitorescului, dând identitate imaginii personajului sau complicând această imagine prin imposibilitatea de a da un sens cântecului emis.

Erotica lui Fănuș Neagu este senzualistă și naturistă, amintind de cea eminesciană. Eroii săi sunt pătimiși, ei posedă acea bucurie a trăirii vecină cu disperarea, ce izvorăște dintr-o vitalitate frenetică. Ei “ard” permanent, neavând nici o zvâcnire de blazare sau scepticism. Iubirile lor sunt aprige și fugare, iar întâlnirile de dragoste au loc, de cele mai multe ori, în cadrul natural.

Ultimul capitol al lucrării, *Din prea plinul cupei*, reliefează a doua dominantă a regimului nocturn, aflată sub semnul conversiunii și al

eufemismului, la nivelul reprezentării destinului și a morții. Ea arată faptul că orice încercare de explorare a tainelor devenirii începe printr-o coborâre, ca un vis de acceptare a condiției temporale. Dacă simbolurile ascensiunii făceau apel la exterioritate, axa coborârii este intimă, pentru a evita prăbușirea în abis. În inima nopții spirituale, „căderea” se transformă în „coborâre”, iar „prăpastia” se minimalizează sub formă de „cupă”.

La Fănuș Neagu, reîntoarcerea imaginară este o „înapoiere”, o „regăsire”, incluzând profunzimea telurică sau acvatică, fecunditatea, hrana, refugiul. Ca și apa, pământul degajă misterul și se diferențiază prin maternitatea sa. Natura cunoaște o „extindere telurică”, pământul îmbracă dimensiuni neobișnuite și magice.

Din „cupa” fănușiană, spiritul imaginar soarbe taina intimității, cucerind interioritatea cosmosului și oferindu-ne dimensiunea magică a „pământului”. Natura înflorește în metafore surprinzătoare, de mare profunzime, ea e o „ființă eternă”, care hrănește nu numai viața materială, ci și pe cea spirituală, nu numai rațiunea, ci și fantezia. Apa, vântul, norii, cerul, plantele și, îndeosebi, omul sunt părți ale marelui întreg cosmic. Personajele trăiesc sub influența elementelor naturii dezlănțuite, psihologia lor fiind, adeseori, modificată de natură.

Din prea plinul cupei lui Fănuș Neagu, spiritul imaginar soarbe taina coborârii și a intimității, cucerind interioritatea cosmosului și a reveriilor sale și dăruindu-ne: *magia pământului*, *noaptea*, lupta cu „*apa morții*”, *câinele* – simbol al alienării, un „lona al morții”, un *înger* al fatalității, *culorile patimilor*, *băutura sacră*, *corabia rătăcitoare*.

Dacă la Mihail Eminescu, natura cunoaște o extindere cosmică, la Fănuș Neagu, ea trăiește o extindere telurică. Prozatorul conferă *pământului* dimensiuni neobișnuite și magice. Amintind de halucinanta atmosferă faulkneriană, povestirile volumului *Vară buimacă* descriu geografia unei lumi în descompunere, cu personaje care rătăcesc sau se pierd în spațiul câmpiei dunărene. Desfășurate într-un cadru de cele mai multe ori “*nocturn*”, dramele și tragediile consumate sunt o consecință a căutării sensului existenței unei umanități care se află sub pecetea

absurdului existențial. În *Îngerul a strigat, noaptea* patronează aproape tot parcursul narațiunii, care se luminează doar de forța aventurii, împinsă la un maxim de manifestare prin eroii săi.

Fănuș Neagu conturează un cosmos care conține ființa cu toate tarele ei, iar umanul se contopește cu alte regnuri, într-o curgere indiferentă către *moarte*. Eroii nu au istorie, ei sunt doar apariții translucide, țâșnind, ca într-o cavalcadă fantastică, „dincolo de nisipuri”. Prin cele trei strigări ale îngerului, transpare viziunea unei morți apocaliptice, într-o lume în care încercările de evadare par a grăbi, ele însele, apocalipsa.

Câinele, animal emblematic al literaturii lui Fănuș Neagu, marchează, metaforic, alienarea personajelor, îndepărtarea lor de „matca lumii”. El va fi, pe rând, animal fidel și devotat, sau bezmetic, infidel, simbol al naturii buimace, agresive. Ca și în proza lui Dumitru Radu Popescu, câinele va fi exponentul inconștientului, al subteranei, într-o lume care sfidează legea.

În vârtoarea căutării și a regăsirii, mulțimile se comportă haotic, întocmai ca indivizii. Moartea prin înec a prințului Șuțu, în *Îngerul a strigat*, moment ce amintește de *mitul lui Iona*, naște o buimăceală generală. Este o reiterare a motivului înecului, sugerat încă din primele pagini ale romanului, prin stabilirea identității lui Ion Mohreanu: „din mamă înecată”.

Romanul *Îngerul a strigat* dezvăluie o lume închisă, al cărei stăpân este *îngerul negru*, suveran al fatalității. Îngerul strigă, în roman, de două ori, moartea. A treia strigare, care este una a Apocalipsei, vestește nașterea, prin moartea eroului, care se scufundă în eternul elementar, ca un Iona al pământului și al Dunării, al vieții și al fabulosului legendei.

Culoarea dominantă la Fănuș Neagu este *vânățul*, indicând o stare organică de criză sau vestind o reacție. Este culoarea patimilor, a disperării, a încrâncenării personajelor sau însoțitoarea unor situații grotești. Culoarea poate individualiza personajul, „însemnându-l”, în spiritul unei viziuni populare. În acest sens, culoarea feței Mohrenilor

devine un lait-motiv, fiind rău prevestitoare.

La Fănuș Neagu, starea de sărbătoare este creată într-o viziune pantagruelică, ca o revelație gratuit grotescă a freneticului. În *Frumoșii nebuni*, sărbătorile de iarnă sunt un adevărat prilej de dezlănțuire a freneziei gastronomice și *bahice*. În *Îngerul a strigat*, Che Andrei optează pentru petrecerea cu *vin*, ca să uite de război și de efectele lui devastatoare, demonstrând modul său dionisiac de a trăi viața.

Extraordinarul simț pictural al prozatorului îl canalizează spre a realiza tablouri ample, în culori vii și tușe apăsate, în care simbolul *bărcii* semnifică agitația extremă. Moartea este, în chip mitic, legată de prezența simbolului acvatic, iar învierea își pierde sensul creștin purificator, fiind sugerată prin intermediul imaginii “corăbiilor scufundate” și al morților reanimați în căutare de alte suflete.

Hrănindu-se din propria sa imaginație, proza lui Fănuș Neagu se evidențiază prin fabulos, proiecții mitice și imagini utopice. Imaginarul său este unul de viziune, de adâncime, născut din dorința de a reface continuitatea dintre valorile prezentului și tot ceea ce ne apropie de natură, de elementar, de arhaicitate. Triumful artisticității epicii fănușiene se sprijină pe câteva elemente fundamentale: vocația spiritualizării teluricului, esențializarea pasiunilor, poezia fabulosului și natura picturală a umanității dezlănțuite.

Istoria nu trece pe lângă acești eroi fără să lase urme, ea este ca o cavalcadă, în tumultul căreia mulți nu-și vor mai afla locul, viața lor fiind construită pe alte dimensiuni și din alte perspective. Ei vor rămâne cantonați într-un fel de „protoistorie”, ducând o existență paralelă cu ritmul evenimentelor. Aceste personaje au, totuși, nostalgia unui loc al lor, trăiesc undeva, dar năzuiesc să existe în altă parte, visează la statornicie, dar, fatalmente, își distrug speranța de a se regăsi.

Lumea lui Fănuș Neagu trăiește la marginea câmpiei dunărene, văzută ca un teritoriu falkenerian, imaginar și real totodată. Câmpia brăileană este o geografie ridicată la valoarea de spațiu mitologic, făcând

ca întâmplările și personajele să se învâluie de aburul legendei și să accentueze atmosfera atemporală a narațiunilor.

Povestirile au revelat un scriitor cu o structură romantică, fascinat de lumi aflate la „granița” civilizațiilor, amintind de universul lui Panait Istrati și de cel al lui Mihail Sadoveanu. Prozatorul are vocația spiritualizării teluricului, a surprinderii pasiunilor și a conflictelor dintre om și semenul său, ori dintre oameni și forțele naturii dezlănțuite, a convertirii epicului într-o proză cu semnificații simbolice. Spațiul creat de prozator este o geografie cu vârstă mitologică, iar timpului i s-a conferit o aură de legendă. Firea eroilor săi, însetați, deopotrivă, de puritate și de metafizic și supuși unor legi străvechi, transmise prin tradiție, este în deplin acord cu elementele polarizate ale decorului natural: apa (balta Brăilei), câmpia (dunăreană), anotimpurile (iarna și vara), peisajul ars de lumina toridă a soarelui și cel nocturn, scaldat de razele „fantomizate” ale lunii. Viața și moartea sunt privite dintr-o perspectivă fatalistă ingenuă, extincția interesând numai în măsura în care afectează comunitatea sau este o amenințare pentru aceasta.

Îngerul a strigat este romanul unei extincții, al unei prăbușiri, pline de exaltare. Oamenii par a se afla într-o stare de „beție”, a cărei formă de manifestare este frenezia, ei duc o existență hăituită, asemenea personajelor falkneriene, fiind atrași, iremediabil, de mirajul pământului. Paginile, cu totul remarcabile, ale romanului reiau motivele din povestiri, momentele cele mai elocvente fiind cele de transcendere a realului sau de percepție a lumii ca spectacol, cu semnificații simbolice. Desacralizarea atinge un punct culminant, în care vechile credințe, metamorfozate, alcătuiesc măști grotești, iar tragedia se convertește în farsă. Conștiința scriitorului percepe „strigătul” Îngerului, care anunță nașterea, ca un imn al unei posibile reînnoiri, într-un sfârșit de veac în care haosul guvernează.

Limbajul folosit reflectă o exacerbare în risipire, fiind obținut printr-o desăvârșită utilizare a folclorului contaminat argotic. Cartea este alcătuită dintr-o întrepătrundere de fragmente, prin schimbarea unghiului

de relatare și a timpului, iar formula narativă barocă lasă impresia unui luxuriante decadente. Fraza amplă, vie, faulkneriană, alternarea stilurilor și limbajul colorat, frust dau romanului rezonanța unui poem despre dragoste și moarte.

În proza lui Fănuș Neagu, limbajul are individualitate, el reprezintă o modalitate de raportare la lume, de dezvăluire, într-o formă inedită, a înfățișărilor ei neștiute. Limbajul metaforizat nu are decât foarte rar valoare pur decorativă, funcția sa esențială fiind aceea de a alcătui un univers imagistic specific. Resursele plastice ale prozatorului sunt nelimitate, arătând spontaneitatea și adecvarea discursului la o stare creatoare autentică. Menirea sa este aceea de a situa elementele ficțiunii într-un univers artistic convingător și original.

În *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*, particularitățile scrisului fănușian ajung la deplina lor maturitate și fac din prozator un artist al metaforei, „un poet al prozei”. Toate întâmplările se petrec într-un spațiu imaginar, comportamentul și reacțiile personajelor, precum și întâmplările par a se desfășura într-o lume inexistentă. Este o proză prin excelență lirică, în care eroii citadini au nostalgia spațiului brăilean. Zăpada și ninsoarea sunt elemente predilecte ale atmosferei, care sporesc impresia de ireal și fantastic. Farmecul cărții constă în vioșia exprimată, în ritualul cosmic al petrecerilor, în deosebita forță picturală a cuvântului.

Scrierile lui Fănuș Neagu posedă o arhitectură ingenioasă, un lexic unic, inimitabil, toate demonstrând excepționalul talent nativ al prozatorului. El este un povestitor prin excelență, în sensul în care este și Balzac, fiecare element al prozei acestor creatori fiind menit a istorisi ceva, dar nu oricum, ci captivant, animând structura epicii și determinând-o să cuvânteze. Literatura lui Fănuș Neagu configurează un univers artistic propriu, inițial trăit și apoi scris, fără a deteriora alte „universuri”, interioare și exterioare, etice și estetice, ci a le integra într-o panoramă – viziune asupra existenței umane. Apropiindu-se de mari spirite literare ale veacului al XX-lea, Steinbeck, Faulkner, Șolohov, Hamsun, Sadoveanu, Zaharia Stancu, Marin Preda, Fănuș Neagu

recuperează o lume aflată în disoluție sau condamnată de istorie, apelând la sacru și inventând un baroc cu aceeași voluptate cu care o făceau iluștrii săi înaintași. Doar că el, prozatorul modern, întoarce totul pe dos, cu o sete imensă de adevăr, cu un simț al limbii plin de rafinament și cu o viziune unică asupra vieții și a destinelor sale.

Faptul că Fănuș Neagu este un „artist al cuvântului” este neîndoielnic. Din proza sa răzbate o poezie a concretului, în care stăruie mirosul apei din Dunăre, al bălții, al gutuilor păstrate în pleava grâului, al vinurilor și al zăpezii. Artistul, cu „suflet de aur copilăresc”, iubește cu patimă viața, cu bucuriile, tristețile, triumful și slăbiciunile ei, întinzând un braț ocrotitor către personajele sale și învăluindu-le cu o compasiune sobră și nobilă.

BIBLIOGRAFIE

A. EDIȚII CONSULTATE

Neagu, Fănuș, ***Caii albi din orașul București***, Povestiri pentru copii, Editura Tineretului, București, 1967

Neagu, Fănuș, ***Cantonul părăsit***, Povestiri, Editura pentru literatură, București, 1964

Neagu, Fănuș, ***Dincolo de nisipuri***, Schițe și povestiri, Editura pentru literatură, București, 1962

Neagu, Fănuș, ***Dincolo de nisipuri***, Editura Porto-Franco, Galați, 1994

Neagu, Fănuș, ***Echipa de zgomote***, Piesă în două părți, Editura Cartea Românească, București, 1971

Neagu, Fănuș, ***Fântâna***, Nuvele, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1974

Neagu, Fănuș, ***Frumoșii nebuni ai marilor orașe. Fals tratat despre iubire***, Roman, Editura Eminescu, București, 1976

Neagu, Fănuș, ***Îngerul a strigat***, Roman, Editura pentru literatură, București, 1968

Neagu, Fănuș, ***Îngerul a strigat***, Roman, Editura Eminescu, București, 1987

Neagu, Fănuș, ***Îngerul a strigat***, Roman, Editura Gramar, București, 1994

Neagu, Fănuș, ***Îngerul a strigat***, Roman, Editura Semne, București, 2002

Neagu, Fănuș, ***În văpaia lunii***, Povestiri, Editura Minerva, București, 1971

Neagu, Fănuș, ***În văpaia lunii***, Nuvele, Editura Eminescu, București, 1976

Neagu, Fănuș, ***În văpaia lunii***, Povestiri, Editura Albatros, București, 1988

Neagu, Fănuș, ***Ningea în Bărăgan***, Editura Tineretului, București, 1959

Neagu, Fănuș, ***O corabie spre Bethleem***, Editura Cartea Românească, București, 1997

Neagu, Fănuș, ***Pierdut în Balcania***, Editura Sport-Turism, București, 1982

Neagu, Fănuș, ***Pierdut în Balcania***, Editura Semne, București, 2002

Neagu, Fănuș, ***Povestiri din drumul Brăilei***, Editura Eminescu, București, 1998

Neagu, Fănuș, ***Scaunul singurătății***, Roman, Editura Cartea Românească, București, 1987

Neagu, Fănuș, ***Somnul de la amiază***, Nuvele, Editura E.S.P.L.A., București, 1960

Neagu, Fănuș, ***Vară buimacă***, Schițe, Editura pentru literatură, București, 1967

B. REFERINȚE CRITICE

1. Studii cu caracter general, sinteze, monografiile, dicționare, enciclopedii

Alexandrescu, Sorin, **William Faulkner**, Editura pentru Literatură Universală, București, 1968

Antohi, Sorin, **Utopica – Studii asupra imaginarului social**, Editura Științifică, București, 1991

Bachelard, Gaston, **Apa și visele**, Editura Univers, București, 1987

***, **Psihanaliza focului**, Editura Univers, București, 2000

Barthes, Roland, **Mitologii**, Editura Institutul European, Iași, 1997

Borbély, Ștefan, **Proza fantastică a lui Mircea Eliade**, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2003

Brion, Marcel, **Arta fantastică**, Editura Meridiane, București, 1970

Caillois, Roger, **În inima fantasticului**, Editura Meridiane, București, 1971

Ciopraga, Constantin, **Mihail Sadoveanu. Fascinația tiparelor originare**, Editura Eminescu, București, 1981

Coman, Mihai, **Mitologie populară românească**, Editura Minerva, București, 1986

Cornea, Paul, **Introducere în teoria lecturii**, Editura Minerva, București, 1988

Cosma, Anton, **Romanul românesc și problematica omului contemporan**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977

Cotruș, Ovidiu, **Opera lui Mateiu I. Caragiale**, Editura Paralela 45, Pitești, 2001

Dan, Sergiu Pavel, **Proza fantastică românească**, Editura Minerva, București, 1975

Diaconescu, Romulus, ***Dramaturgi români contemporani***, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1983

Durand, Gilbert, ***Structurile antropologice ale imaginarului***, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998

*** , ***Figuri mitice și chipuri ale operei***, Editura Nemira, 1988

*** , ***Aventurile Imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul***, Editura Nemira, 1999

Eliade, Mircea, ***Aspecte ale mitului***, Editura Univers, București, 1978

*** , ***Sacral și profanal***, Editura Humanitas, București, 1992

*** , ***Imagini și simboluri***, Editura Humanitas, București, 1994

*** , ***De la Zamolxis la Genghis-Han***, Editura Humanitas, București, 1995

*** , ***Drumul spre centru***, Editura Univers, București, 1991

*** , ***Eseuri***, Editura Științifică, București, 1991

Forster, E.M., ***Aspects of the Novel***, Penguin Books, 1927

Ghidirmic, Ovidiu, ***Proza românească și vocația originalității***, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1988

Girard, René, ***Violența și sacral***, Editura Nemira, București, 1995

Grigor, Andrei, ***Fănuș Neagu. Monografie***, Editura Aula, București, 2002

Hegel, ***Prelegeri de estetică***, volumul I, Editura Academiei, București, 1966

Jung, C.G., ***În lumea arhetipurilor***, Editura Jurnalul literar, București, 1994

Kernbach, Victor, ***Dicționar de mitologie generală***, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975

Lintvelt, Jaap, **Încercare de tipologie narativă. Punctul de vedere**, Editura Univers, București, 1994

Lupan, Radu, **Text și context**, Editura Cartea Românească, București, 1983

Lyothard, Jean François, **Condiția post-moernă. Raport asupra cunoașterii**, Editura Babel, București, 1993

Manolescu, Nicolae, **Arca lui Noe**, Editura Gramar, București, 2001

***, **Literatura română postbelică**, volumul II, Editura Aula, Brașov, 2001

Martin, Aurel, **Metonimii**, Editura Eminescu, București, 1974

Martin, Mircea, **Generație și creație**, Editura Cartea Românească, București, 1969.

Micu, Dumitru, **Scurtă istorie a literaturii române**, Editura Iriana, București, 1996

***, **Dicționar analitic de opere literare românești**, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003

Munteanu, Romul, **Metamorfozele criticii europene moderne**, Editura Univers, București, 1975

Papu, Edgar, **Lumini perene. Retrospecții asupra unor clasici români**, Editura Eminescu, București, 1989

Perpessicius, **Patru clasici**, Editura Minerva, București, 1974

Petrescu, Liviu, **Romanul condiției umane**, Editura Minerva, București, 1979

Popa, Marian, **Viscolul și carnavalul**, Editura Eminescu, București, 1980

Regman, Cornel, **Agârbiceanu și demonii**, Editura Paralela 45, București, 2001

Ricardou, Jean, **Noi probleme ale romanului**, Editura Univers, București, 1975

Robert, Marthe, **Romanul începuturilor și începuturile romanului**, Editura Univers, București, 1973

Rotaru, Ion, **O istorie a literaturii române**, volumul III, 1944-1984, Editura Minerva, București 1987.

Roznoveanu, Mirela, **Dumitru Radu Popescu**, Editura Albatros, București, 1981

*** , **Lecturi moderne**, Editura Cartea Românească, București, 1978

Ruști, Doina, **Dicționar de teme și simboluri din literatura română**, Editura Univers Enciclopedic, 2002

Simion, Eugen, **Scriitori români de azi**, volumele I, III, IV, Editura Cartea Românească, București, 1978

*** , **Orientări în literatura contemporană**, E.P.L., București, 1965

Stanciu, Virgil, **Orientări în literatura Sudului american**, Editura pentru Literatură Universală, București, 1975

Tașcu, Valentin, **Dincoace și dincolo de F**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981

Tomuș, Mircea, **Romanul romanului românesc**, Editura Gramar, București, 2000

*** , **Mihail Sadoveanu. Universul artistic și concepția fundamentală a operei**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978

Țeposu, Radu, **Viața și opiniile personajelor**, Editura Cartea Românească, București, 1983

Ulici, Laurențiu, **Confort Procust**, Editura Eminescu, București, 1973

Ungureanu, Cornel, **Proză și reflexivitate**, Editura Eminescu, București, 1977

Vianu, Tudor, **Arta prozatorilor români**, Editura Minerva, București, 1988

Vlad, Ion, **Descoperirea operei**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1970

Vlad, Ion, **Lectura romanului**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983

Vulcănescu, Romulus, **Mitologie română**, Editura Academiei, București, 1987

Zaciu, Mircea ; Sasu, Aurel, **Dicționar esențial al scriitorilor români**, Editura Albatros, București, 2000

2. Studii cuprinse în volume

Balotă, Nicolae, **Labirint**, Editura Eminescu, București, 1971

Barbu, Marian, **Aspecte ale romanului contemporan**, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1993

Băileșteanu, Fănuș, **Refracții**, Editura Cartea Românească, București, 1980

Cartianu, Ana, **Eseuri de literatură engleză și americană**, Editura Cartea Românească, București, 1975

Ciobanu, Nicolae, **Panoramic**, Editura Cartea Românească, București, 1972

Constantin, Ilie, **Despre prozatori și critici**, Editura Dacia, Cluj, 1973

Corbea, Ileana ; Florescu, Nicolae, **Biografii posibile – Interviuri**, Editura Eminescu, București, 1973

Crăciun, Victor, **Fănuș Neagu – 70. Convorbiri**, Editura Semne, București, 2002

Cristea, Valeriu, **Interpretări critice**, Editura Cartea Românească, București, 1970

Cristoiu, Ion, **Lumea literaturii**, Editura Eminescu, București, 1986

Crohmălniceanu, Ov.S., **Al doilea suflu**, Editura Cartea Românească, București, 1989

Dimisianu, Gabriel, **Prozatori de azi**, Editura Cartea Românească, București, 1970

*** , **Nouă prozatori**, Editura Eminescu, București, 1977

Gorcea, Petru Mihai, **Structură și mit în proza contemporană**, Editura Cartea Românească, București, 1982

Holban, Ioan, **Profiluri epice contemporane**, Editura Cartea Românească, București, 1987

Iorgulescu, Mircea, **Rondul de noapte**, Editura Cartea Românească, București, 1974

Leonte, Liviu, **Prozatori contemporani**, Editura Junimea, Iași, 1989

Lotreanu, Ion, **Caligrafii critice**, Editura Eminescu, București, 1977

Manolescu, Nicolae, **Repere critice**, ediția romanului *Îngerul a strigat*, 1984

Micu, Dumitru, **Periplu**, Editura Cartea Românească, București, 1974

Micu, Mircea, **Frumosul nebun al marilor metafore**, Editura Semne, București, 2002

Mugur, Florin, **Profesiunea de scriitor**, Editura Albatros, București, 1979

Negoîtescu, Ion, **Scriitori contemporani**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994

Nițescu, M., **Atitudini critice**, Editura Cartea Românească, București, 1983

Păunescu, Adrian, **Sub semnul întrebării**, Editura Cartea Românească, București, 1979

Popescu, D.R., **Galaxia Grama**, Editura Cartea Românească, București, 1984

Radu, Olimpia, **Pagini de critică**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988

Raicu, Lucian, **Structuri literare**, Editura Eminescu, București, 1973

Regman, Cornel, **Cărți, autori, tendințe**, E.P.L., București, 1967

Rîpeanu, Valeriu, **Interferențe spirituale**, Editura Eminescu, București, 1970

Sasu, Aurel ; Vartic, Mariana, **Romanul românesc în interviuri**, volumele I-IV, Editura Minerva, București, 1985-1991

Sângeorzan, Zaharia, **Conversații critice**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980

Stănescu, Constantin, **Cronici literare**, Editura Cartea Românească, București, 1971

Ștefănescu, Alexandru, **Prim plan**, Editura Eminescu, București, 1987

Vișan, Constantin, **Semnături în contemporaneitate**, Editura Cartea Românească, București, 1986

Vitner, Ion, **Prozatori contemporani**, volumul II, E.P.L., București, 1962

3. Articole și studii în periodice

Alexandru, Ioan, în **Luceafărul**, nr.40, 1987

Holban, Ioan, în **Convorbiri literare**, nr.5, 1984

***, în **Convorbiri literare**, nr.2, 1988

Pruteanu, George, în **Convorbiri literare**, nr.11, 1987

Ungheanu, Mihai, în **Luceafărul**, nr.9, 1988